

ПЕРЕДУМОВИ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОЇ НАКОПИЧУВАЛЬНОЇ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Розглянуто передумови запровадження загальнообов'язкової накопичувальної системи. Зроблено аналіз законодавчих змін, що стосуються обов'язкової накопичувальної пенсійної системи. Висвітлено позитивні та негативні сторони впровадження обов'язкової накопичувальної системи в Україні.

Ключові слова: пенсійна система, пенсійне забезпечення, розподільча система, накопичувальна система.

Рассмотрены предпосылки внедрения общеобязательной накопительной системы. Проведен анализ законодательных изменений, касающихся обязательной накопительной пенсионной системы. Освещены положительные и отрицательные стороны внедрения обязательной накопительной системы в Украине.

Ключевые слова: пенсионная система, пенсионное обеспечение, распределительная система, накопительная система.

In article preconditions of introduction of obligatory accumulative system are considered. The analysis of the legislative changes concerning obligatory accumulative pension system is carried out. Positive and negative sides of introduction of obligatory accumulative system in Ukraine are shined.

Key words: pension system, pension, distribution system, the storage system.

Постановка проблеми. Протягом останнього десятиріччя в наукових і політичних колах західних держав та країн з транзитивною економікою розгорнулися дискусії щодо реформування систем пенсійного забезпечення. У центрі дискусій пошук найефективніших страхових методів та механізмів; створення багаторівневих взаємодоповнюючих та взаємопов'язаних пенсійних систем; активне залучення до участі приватного сектора та самих застрахованих до фінансування пенсійних витрат; залучення до процесу колективного та особистого пенсійного страхування осіб, зайнятих на тіньовому ринку праці; створення комплексних інститутів соціального захисту населення похилого віку.

Реформи пенсійної системи вже почалися в Німеччині, США, Італії, Франції, Угорщині, Польщі, Чехії, Швеції, Японії. Реформи зводяться до різноманітних комбінацій наступних заходів: поступове підвищення пенсійного віку, зниження розміру окремих видів пенсій, збільшення розміру страхових внесків та періоду страхування, відокремлення інститутів страхування та соціальної допомоги, обмеження можливості дострокового виходу на пенсію, стимулювання створення та функціонування приватних пенсійних фондів.

Усі перелічені заходи є надзвичайно актуальними й для впровадження у практику України. Однак, наше завдання реформування значно ускладнюється необхідністю запровадження обов'язкової накопичувальної системи. Протягом останніх років в пенсійних системах розвинутих країн спостерігається тенденція до встановлення щільнішого зв'язку розмірів пенсій з обсягами фактично сплачених страхових внесків. Саме такий підхід є ключовим у змозі підсилити страховий характер пенсійних систем та створення механізму, що мотивує та стимулює застрахованих осіб до участі у фінансуванні системи, а також значно знизити ймовірність уникнення сплати страхових внесків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню генезису теорії пенсійних систем присвячено праці таких закордонних учених-економістів, як Е. Джеймс, Р. Пуджоль, А. Санден, Дж. Рутковські, Е. Демарджик-Кант, В. Шварц, Д. Рофман, Л. Бертін, С. Валдес-Пріето, А. Хофлер, Р. Хольцман, Р. Хинц та ін.

Питанням реформування пенсійної системи України займалися такі науковці, як Л. Стожок, І. Гнибіденко, А. Непокульчицький, П. Матвієнко, Б. Надточій, В. Яценко, Н. Ковальова, Н. Лазебна, Н. Луговенко та інші. Безпосередньо аналізу та ролі системи недержавного пенсійного забезпечення в пенсійній системі країни присвячені дослідження таких науковців, як Л. Момотюк, Г. Білецька, Д. Котляр, Н. Версаль, Ю. Мороз.

Серед публікацій, в яких розглядаються ті чи інші аспекти запровадження накопичувальної пенсійної системи, насамперед можна виділити колективну монографію Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України [1]. В ній наведено розрахунки річного обсягу внесків до Накопичувального фонду у % від ВВП, а також пенсійні накопичення в абсолютному та відносному (% ВВП) вимірах і коефіцієнт заміщення з накопичувальної пенсійної системи. Натомість у доробку обійдені увагою вплив НПС на ВВП, рівень заробітних плат, сукупний розмір пенсій та фінансовий стан ПФУ.

Прогнозну динаміку доходної частини бюджету Пенсійного фонду України та обсяги пенсійних накопичень наведено в аналітичній доповіді Національного інституту стратегічних досліджень [2].

Вплив накопичувальної пенсійної системи на розміри пенсій фрагментарно висвітлено у матеріалах *USAID* (проект розвитку ринку капіталів) [3]. Але це дослідження цілком сконцентроване на впливі накопичувальної пенсійної системи на розмір сукупної пенсії, тобто йому притаманний однобічний і, певним чином, описовий характер.

Прогнозну динаміку деяких макроекономічних показників накопичувальної пенсійної системи наведено у дослідженні НДІ праці і зайнятості населення [4]. В ньому розглянуті динаміка заробітних плат і пенсій, фінансовий стан ПФУ та ВВП (опосередковано) на горизонті до 2050 р. Але розрахунки базуються на нереально низьких макроекономічних показниках (дефлятор ВВП починаючи з 2015 р. знижується з майже 5 % до 1,4 % у 2050 р., що навіть теоретично неможливо з огляду на високий рівень тінізації економіки України).

Мета статті. Окреслення передумов та концептуальних засад запровадження накопичувальної системи, аналіз законодавчих актів та визначення пріоритетних напрямів, на яких слід передусім зосередити зусилля науковців, урядовців, законодавців та експертної спільноти при розбудові другого рівня пенсійної системи через її велику значущість та соціальну гостроту.

Виклад основного матеріалу. Процес реформування пенсійної системи проводиться та впроваджується досить рідко і лише після комплексу заходів, що детально вимальовують «картину реалії» ситуації, ретельного продумування та обговорення із суспільством можливих варіантів проведення реформи. Не викликає сумніву, що пенсійна реформа має бути соціально та економічно обґрунтованою, а також враховувати реалії демографічного стану та ринку праці. Сутністю пенсійної реформи, що відбувається в Україні, є перерозподіл відповідальності між державою, роботодавцями та робітниками, пов'язаної з існуючим тягарем фінансового навантаження. Дедалі більш широкого визнання отримують принципи особистої відповідальності та свободи вибору.

Для переважної більшості населення України необхідність проведення докорінних змін у системі пенсійного забезпечення є очевидною. Однак наявні в країні економічні та демографічні проблеми суттєво ускладнюють процес реформування чинної системи. Громадяни України усвідомлюють, що необхідні рішучі реформаторські заходи будуть «йти в ногу» з обов'язковим тимчасовим погіршенням умов життя. Наслідком цього є неготовність більшості населення прийняти пенсійну реформу.

Висока соціальна значимість пенсійної реформи для населення потребує ретельного комплексного аналізу та розроблення відповідної загальнонаціональної стратегії [5].

Як уже було зазначено, нині в Україні повною мірою функціонує лише солідарна система (І рівень) пенсійного страхування, тоді як упровадження ІІ рівня (обов'язкової накопичувальної системи) постійно відкладається. Розвиток добровільного пенсійного забезпечення (ІІІ рівень) обмежується нерозвиненістю фондового ринку, низьким рівнем доходів і недовірою населення до фінансових інститутів. Тому комплексне реформування системи соціального захисту осіб, що втратили працездатність, забезпечення гідного рівня їхнього життя неможливе без запровадження загальнообов'язкового накопичувального страхування ІІ рівня.

Якнайскоріше запровадження системи ІІ рівня доцільне хоча б тому, що воно стане могутнім стимулом для трансформації системи І рівня, необхідність якої назріла вже давно [6]. При цьому запровадження ІІ рівня має неодмінно супроводжуватися системою заходів щодо компенсації зменшення відрахувань до І рівня та подолання дисбалансу бюджету ПФУ, неприйняття яких може призвести до подальшого погіршення ситуації в солідарній системі.

Для успішного запровадження накопичувальної системи на законодавчому рівні мають бути закріплені такі концептуальні засади:

- організаційно-економічний порядок запровадження обов'язкової накопичувальної пенсійної системи;
- суб'єктність сплати пенсійних внесків;
- суб'єктність адміністрування пенсійних внесків;
- критерії відмінності НПФ і право вибору;
- механізм збирання пенсійних внесків;
- суб'єктність відбору.

Кабінет Міністрів України 13.12.2010 р. подав до Верховної Ради України законопроект "Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи" №7455 (цей законопроект охоплює не тільки базовий пенсійний закон №1058 - IV, а й окремі (спеціальні) закони, за якими виходять на пенсію такі категорії громадян, як державні службовці, народні депутати, дипломати, наукові працівники, працівники Збройних сил та МВС України і інші). Поданий законопроект № 7455 з деякими змінами був проголосований 06.09.2011 р. у Верховній Раді, а 09.09.2011 р. був підписаний Президентом і оприлюднений 13.09.2011 р. в газеті "Голос України". Закон України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» набирає чинності з 1 жовтня 2011 року, крім абзацу одинадцятого підпункту 11 та абзацу сто тридцять восьмого підпункту 17 пункту 6 розділу ІІ цього Закону, які набирають чинності з 1 січня 2012 року [7].

Під час аналізу законодавчих змін можна виділити основні зміни, що відбулися та стосуються обов'язкової накопичувальної пенсійної системи (другого рівня):

1. Час запровадження другого рівня

Передбачено, що другий рівень пенсійної системи в Україні буде запроваджено "починаючи з року, в якому буде забезпечено бездефіцитність бюджету Пенсійного фонду України".

2. Учасники другого рівня

Учасниками другого рівня будуть особи, яким виповнилося не більше як 35 років.

3. Розмір внесків до другого рівня

Розмір страхових внесків до другого рівня у перший рік запровадження системи складатимуть 2%, потім щорічно збільшуватимуться на 1% – до 7%.

4. Умови прийняття закону про запровадження другого рівня

Виключене положення, яке передбачає, що для прийняття закону про запровадження другого рівня необхідно, щоб останні 2 роки темпи зростання ВВП були не меншими ніж 2% у порівнянні з попереднім роком.

5. Підвищення заробітної плати фізичним особам

Роботодавці мають здійснити підвищення заробітної плати працівникам з тим, щоб їх заробітна плата, яка підлягає виплаті, не була нижчою за заробітну плату, що виплачувалась у році, який передував року збільшення розміру внеску до другого рівня.

6. Участь на другому рівні недержавних пенсійних фондів (НПФ)

Через 2 роки після запровадження сплати внесків до другого рівня учасники другого рівня матимуть право спрямовувати свої обов'язкові страхові внески до НПФ.

7. Уточнюються процедури на другому рівні, зокрема:

- взаємовідносини між учасниками другого рівня, Пенсійним фондом України (як адміністратором Накопичувального пенсійного фонду), недержавними пенсійними фондами та страховими організаціями, які здійснюватимуть страхування довічних пенсій;
- обов'язки Пенсійного фонду України, який буде здійснювати адміністрування Накопичувального пенсійного фонду, та його відповідальність;
- обов'язки зберігача Накопичувального пенсійного фонду, випадки заміни зберігача та причини дострокового розірвання укладеного договору зі зберігачем;
- порядок укладання договору страхування довічних пенсій;
- порядок укладання договорів за результатами проведення конкурсів по вибору компаній з управління активами, зберігача, радника з інвестиційних питань та аудитора Накопичувального пенсійного фонду;
- вимоги до членів Ради Накопичувального пенсійного фонду, їх відповідальність;
- порядок обчислення чистої вартості пенсійних активів та чистої вартості одиниці пенсійних активів;
- вимоги до компаній з управління активами та їх відповідальність, випадки припинення повноважень по управлінню пенсійними активами;
- збільшення обсягів інвестування в облігації підприємств-резидентів (з 20 до 40%) та дозвіл інвестування в іпотечні облігації українських емітентів (до 40%);
- види видатків за рахунок пенсійних коштів другого рівня;
- термін надання інформації учасникам другого рівня про стан накопичувального пенсійного рахунку (один раз на рік, до 1 липня року, що настає за звітним).

8. Додаткові вимоги до компаній з управління активами, що здійснюють управління пенсійними активами Накопичувального пенсійного фонду:

- підтримувати розмір власного капіталу на рівні 25 млн. грн. (було 11 млн. грн.);
- розмір оплати послуг, що надається компанією з управління активами, не може перевищувати сумарно 0,75 % середньоарифметичного значення чистої вартості пенсійних активів другого рівня, що знаходяться в управлінні протягом року або 0,0625% на місяць (передбачалось 0,9% за рік).

9. Централізований страховий фонд

Виключене положення щодо обов'язку страхових організацій, які здійснюють страхування довічних пенсій, створювати Централізований страховий фонд.

10. Додаткові вимоги до зберігача Накопичувального пенсійного фонду та розмір оплати послуг:

- 1) мати розмір регулятивного капіталу не менше ніж 500 млн. гривень;
- 2) щоденно перевіряти правильність обчислення чистої вартості пенсійних активів та чистої вартості одиниці пенсійних активів;
- 3) припиняти виконання розпоряджень компанії з управління активами Накопичувального пенсійного фонду у разі виявлення фактів порушення нею законодавства та повідомлення про це Раду Накопичувального пенсійного фонду, Пенсійний фонд, Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг і Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку;
- 4) щорічний розмір оплати послуг зберігача не може перевищувати 0,1% розміру чистої вартості пенсійних активів (було передбачено: не вище 0,15% розміру річних страхових внесків та 0,15% загального розміру страхових внесків, перерахованих до Накопичувального пенсійного фонду).

Обов'язкова накопичувальна система (другий рівень) буде створена шляхом відволікання частини внесків державного соціального страхування від солідарної системи (першого рівня), що буде супроводжуватись зменшенням розміру майбутньої пенсії, яку учасники будуть отримувати з першого рівня. Але таке зменшення солідарної пенсії у майбутньому буде компенсовано тим, що учасники будуть отримувати дві пенсії – одну з першого рівня, а другу – з другого рівня пенсійної системи.

Як правило, тарифи внесків до другого рівня в країнах, де є і перший і другий рівень, коливаються від 6% до 8% заробітної плати, оскільки, внески меншого розміру, ймовірно, не забезпечать довгострокових виплат достатнього розміру, а внески більшого розміру створять занадто велике «навантаження» на перший рівень.

Схеми другого рівня є схемами з визначеними внесками. Це означає, що виплати визначаються за такою формулою: Сукупна сума внесків + сукупний інвестиційний дохід – усі адміністративні видатки.

На другому рівні є три основних надавачі послуг (адміністратор, компанія з управління активами та зберігач). Вартість їхніх послуг відшкодовується учасниками.

Оскільки пенсійні виплати з другого рівня базуються на сумі сплачених внесків та інвестиційного доходу, отриманого від інвестування цих внесків, за вирахуванням видатків на оплату послуг надавачів, функція ведення обліку є нагальною важливою у цьому процесі. В Україні протягом перших двох років функціонування другого рівня функцію адміністрування для усіх учасників цієї системи буде виконувати Пенсійний фонд України (ПФУ). Потім ПФУ також продовжить надавати послуги з адміністрування учасникам, якщо вони не оберуть НПФ для інвестування своїх внесків. У цьому випадку функцію ведення обліку буде здійснювати адміністратор НПФ. Така модель ведення обліку, незалежно від того, чи є вона централізованою, чи децентралізованою, відповідає найкращій міжнародній практиці.

Протягом перших двох років після запровадження другого рівня в Україні буде функціонувати наступна модель. Пенсійний фонд України буде здійснювати адміністрування для усіх учасників другого рівня, а приватні компанії з управління активами, обрані шляхом проведення тендеру, будуть здійснювати інвестування внесків. Рада Накопичувального фонду буде видавати розпорядження компаніям з управління активами, в які види активів, і в якому співвідношенні, вони повинні інвестувати кошти другого рівня. Офіційно це називається інвестиційною декларацією. Учасники не будуть самостійно приймати рішення щодо інвестування своїх внесків. Що стосується рівня інвестиційного доходу, то учасники будуть інформовані про середньозважений рівень інвестиційного доходу, отриманий кожною із компаній з управління активами.

Відмінність України від більшості інших країн, де державна установа здійснює ведення обліку, полягає в тому, що в інших країнах, таких як, наприклад, Швеція, Польща та Хорватія, учасники самостійно можуть обирати компанію, яка буде інвестувати їхні кошти. Є думки, що в Україні необхідно відразу надати право учасникам обирати недержавний пенсійний фонд, який буде здійснювати адміністрування та інвестування їхніх внесків. Проте, позиція уряду, закладена у законі, є цілком логічною. У будь-якій ситуації, коли особам надається право вибору, законодавство повинно враховувати ймовірність, коли особи не здійснюють цього вибору. Наприклад, в Казахстані, в Росії, де була надана така можливість, переважна більшість населення не скористалась цим правом вибору. При цьому, більшість учасників спочатку приєднались до державного накопичувального фонду, аналогічно до моделі, запропонованої в Україні.

Закон України 2003 року «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» передбачає класи активів, в які можливо інвестувати внески другого рівня. Закон також встановлює максимальний відсоток активів фонду, який можна інвестувати в кожний клас активів [8]. Основна зміна щодо нормативів інвестування полягає в тому, що до 40% активів другого рівня можна буде інвестувати в іпотечні облігації [9].

Відповідно до базового закону, інвестувати пенсійні активи можна буде як в Україні, так і за кордоном, а саме до 40% активів можна буде інвестувати за кордон. Хоча законодавчо це і закладено, але на практиці це неможливо. Нормативні акти Національного банку України про операції в іноземній валюті роблять неможливим інвестування пенсійних коштів за кордон. Жоден з 20 найбільших НПФ не інвестує активи за кордон.

Незалежно від того, чи будуть внески сплачуватись до Накопичувального фонду, чи до недержавних пенсійних фондів їх інвестування є найголовнішим завданням Ради фонду, як щодо визначення класів активів, в які будуть інвестуватись внески, так і щодо того, яка компанія (і) буде (уть) здійснювати фактичне інвестування коштів другого рівня. При прийнятті цих рішень Рада повинна пам'ятати, що її завданням є інвестування внесків таким чином, щоб отримати максимальний інвестиційний дохід для учасників. Одночасно Рада повинна вживати відповідні заходи задля мінімізування ризику отримання від'ємного інвестиційного доходу. Зробити це можливо шляхом забезпечення диверсифікації інвестиційного портфеля між різними класами активів в рамках інвестиційної декларації фонду.

Запровадження другого рівня пенсійної системи може надати необхідний стимул для розвитку українських ринків капіталу. Значну частину активів фонду можна й слід інвестувати у державні облігації. Але для задоволення потреб пенсійних фондів уряду необхідно розвивати ринок державних цінних паперів, пропонуючи інвестиційні інструменти з набагато більш тривалим строком погашення, ніж зараз. Це дозволить пенсійним фондам звести свої активи та зобов'язання за строками та обсягами. Якщо дохідність державних облігацій нижче, ніж рівень інфляції, то впроваджувати другий рівень немає сенсу. Якщо уряд запропонує державні облігації, гарантована доходність яких становила б рівень інфляції плюс ще 2-3%, тоді це фактично забезпечило б гарантію збереження вартості пенсійних активів на другому рівні [10]. Для досягнення мети максимального підвищення доходності інвестицій, частину активів необхідно вкладати в акції українських емітентів. У підприємств України з'являється можливість скористатися активами другого рівня для залучення капіталу.

Позитивні сторони впровадження обов'язкової накопичувальної системи в Україні.

Головною перевагою запровадження пенсійної системи з накопичувальним другим рівнем є те, що вона зменшує довгострокові видатки бюджету на пенсійну систему. Це пояснюється практичною приватизацією частини пенсійної системи разом з ризиками, що з нею асоціюються (гарантування допомоги та тривалість життя), які передаються від уряду до приватного сектора.

Запровадження другого рівня може мати позитивні переваги для пенсійних схем третього рівня (добровільні НПФ). Як роботодавці, так і окремі працівники досить повільно наважуються на участь в третьому рівні, оскільки результати діяльності НПФ за останні 6 років є неоднозначними. Очікується, що створення другого рівня підвищить ефективність діяльності НПФ і, як таке, розвіє багато тривожних сумнівів, які має населення стосовно участі в пенсійній системі третього рівня.

Запровадження другого рівня вимагатиме як від Держфінпослуг, так і ДКЦПФР покращити методи нагляду за учасниками фінансових ринків, а це, в свою чергу, забезпечить більшу довіру населення до всього фінансового сектора.

Запровадження другого рівня потребуватиме від ринків капіталу коригування та розробки нових продуктів, в які можуть інвестувати активи пенсійні фонди. Очікується, що ці продукти повинні стимулювати економічний розвиток в країні. Економічний розвиток повинен дати можливість населенню отримувати вищі зарплати. Більш високі зарплати мають дати два позитивних імпульси першому рівню – кінець кінцем більші пенсії, оскільки пенсійні виплати на першому рівні розраховуються на основі середньої зарплати працівників за період їх трудової діяльності, а збільшені внески до першого рівня дали б уряду можливість подальшого збільшення мінімальної пенсії (в даний час вона виплачується значній частині пенсіонерів).

Запровадження другого рівня може зменшити кількість осіб, зайнятих в тіньовій економіці. Оскільки виплати на другому рівні повністю базуються на внесках, сплачених до пенсійної системи, і немає можливості ретроспективного коригування, особа, яка отримує зарплату «в конверті», отримає значно менші пенсійні виплати ніж та особа, чия зарплата відкрито сплачується кожного місяця і чий внески до соціального страхування доступні для інвестування на другому рівні.

Запровадження обов'язкової накопичувальної складової пенсійної системи дасть змогу:

- почати довгостроковий процес зменшення пенсійних зобов'язань уряду;
- посилити залежність розміру пенсії від трудового вкладу особи;
- зменшити «податкове ярмо» на фонд оплати праці роботодавців;
- успадковувати кошти, внесені та обліковані на персональному пенсійному накопичувальному рахунку в Накопичувальному фонді, спадкоємцями застрахованої особи;
- створити «цілюще джерело» інвестиційних ресурсів для зростання національної економіки;
- розподілити ризики виплати низьких розмірів пенсій між першим та другим рівнями пенсійної системи, тим самим застрахувавши майбутніх пенсіонерів від негативних демографічних тенденцій, економічних процесів в державі.

Негативні сторони впровадження обов'язкової накопичувальної системи в Україні

На думку деяких людей, другий рівень є гіршою моделлю для всіх пенсійних виплат, які надходять з першого рівня. Ризики, що пов'язані з другим рівнем: високі адміністративні видатки, низька економічна ефективність інвестицій, є тягарем окремої особи.

Запровадження другого рівня постійно чинить певний тиск на пенсійну схему першого рівня в результаті переспрямування частини внесків (втрати від переведення коштів) до другого рівня. Законодавство України вимагає, щоб ці втрати фінансувалися з бюджету. Це може здійснюватися за рахунок інших програм або за рахунок не підвищення виплат теперішнім пенсіонерам.

Досвід інших країн показав, що існує значний конфлікт між бажанням надавачів фінансових послуг отримати максимальні прибутки та потребою отримати максимальні суми коштів на індивідуальних рахунках громадян, від чого прямо пропорційно залежить розмір виплат, які вони отримуватимуть після виходу на пенсію.

Законодавство має знайти оптимальне поєднання занадто високих відрахувань з рахунку учасників за послуги та неадекватним прибутком надавачів послуг з тим, щоб ці надавачі послуг змогли вижити.

Кошти, доступні на другому рівні для інвестування, не «потекли» до малих та середніх підприємств, які, найбільш ймовірно, створюють робочі місця і стимулюють економіку. Необхідно знайти певні механізми для гарантування того, що пенсійні активи другого рівня будуть інвестуватись і в малий бізнес, і в той же час гарантувати, що ризик невиконання зобов'язання, а отже збитки, які несуть учасники, є мінімізованими.

Функціонування другого рівня повинно підлягати моніторингу як з боку уряду, так і з боку регуляторів для гарантування того, що потреби учасників накопичувальної системи, надавачів послуг та економічні потреби країни будуть збалансовані між вимогами, які конкурують між собою.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даній темі. Пенсійна система є не тільки об'єктом для атак зовнішніх відносно неї загроз, але і їх джерелом для підриву соціальної та економічної безпеки держави в цілому. Нинішній стан системи цим загрозам надає статусу небезпечних, але за умов бездіяльності – критичних. Запровадження системи II рівня на високому рівні надасть змогу нейтралізувати ці загрози або, як мінімум, їх паралізувати.

Таким чином, перед командами науковців, урядовців та спеціалістів постає завдання зробити й запровадити систему заходів, що нейтралізуватимуть чи принаймні наблизять можливість мінімізувати вплив ризиків реформованої системи.

Такі заходи мають бути спрямовані далеко за межі пенсійної системи, здебільшого на забезпечення макроекономічної стабільності, що полягає у зниженні інфляції, відновленні власного внутрішнього виробництва, реформування ринку праці, а також на розвиток фінансового ринку та фінансових послуг.

Пенсійна реформа в її запропонованому вигляді має дещо ескізний, компромісний характер і не здатна в повній мірі вирішити наявні проблеми пенсійної системи. За умови детермінованості процесу економіко-демографічної ситуації головною метою пенсійної реформи

має стати повний і якомога скоріший перехід на страховий принцип, який передбачає максимально безпосереднє співвіднесення розміру пенсії до обсягу пенсійних внесків. В реформованій системі загальнообов'язкова накопичувальна складова має відігравати не другорядну, а головну роль. Нині постає актуальна необхідність науково-теоретичного обґрунтування такого переходу й розроблення практичних механізмів функціонування нової системи.

Результати проведеного дослідження у даній темі дозволяють дійти таких висновків науково-теоретичного та практичного спрямування, що конфігурація нової пенсійної системи має бути наступною:

- розподільча система зберігається як зрівняльна й забезпечує лише необхідний соціальний мінімум для всіх громадян без винятку. Джерелом її фінансування мають бути обов'язкові пенсійні внески або доходи державного бюджету;

- обов'язкова накопичувальна система забезпечує значну та основну частину майбутньої пенсії. Суб'єктами її формування мають бути роботодавці (у тому числі й держава у відповідній ролі). Джерелом такого фінансування є пенсійні внески, що можуть сплачуватися як роботодавцем, так і працівником;

- третій рівень має включати в себе добровільне пенсійне та корпоративні пенсійні програми, також можливий варіант внесків самих працівників.

Накопичувальна пенсійна система має бути чітко відділена від розподільчої.

Література

1. Пенсійна реформа в Україні : напрями реалізації : монографія / за ред. Е. М. Лібанової. – К.: Ін-т демографії та соц. дослідж. ім. М. В. Птухи НАН України, 2010. – 270 с.
2. Пищуліна О. М. Криза розподільчої пенсійної системи в Україні та напрями диверсифікації «пенсійного портфеля»: аналіт. доп. / О. М. Пищуліна, О. П. Коваль, А. М. Авчухова. – К.: НІСД, 2010. – 104 с.
3. Обов'язкова накопичувальна система : чому вона потрібна? // Проект розвитку ринку капіталу / USAID [Електронний ресурс]. – Режим доступу: pension.kiev.ua/files/gmctaggart_16sep2010/
4. Основні показники однорівневої пенсійної системи / НДІ праці і зайнятості населення. – 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pension.kiev.ua/files/okotsyuba_16sep2010.
5. Захист учасників накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування : мат-ли USAID. – 2010. – 20 січня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.capitalmarkets.kiev.ua/download/rsymonds_protecting_participants_apr2010_ua.pdf.
6. Обов'язкова накопичувальна система: чому вона потрібна? Проект USAID. – 2010. – Вересень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pension.kiev.ua/files/gmctaggart_16sep2010_ua.pdf.
7. Закон України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» №3668-VI від 08.07.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/3668-17>.
8. Закон України “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування” від 9 липня 2003 р. №1058-IV. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1088.397.0>.
9. Аналіз запропонованої обов'язкової накопичувальної системи : мат-ли USAID. – 2011. – Лютий [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.finrep.kiev.ua/download/pillar2paper_parliamenthearings_feb2011_ua.pdf.
10. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування, соціальний захист та пенсійне забезпечення у фактах і цифрах // Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.finrep.kiev.ua/download/mlsp_stat_dec2010.pdf.